

WYROK TRYBUNAŁU (siódma izba)

z dnia 18 listopada 2021 r. (*)

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Umowa kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej – Warunek umowny dotyczący kupna i sprzedaży waluty obcej – Wymóg zrozumiałości i przejrzystości – Uprawnienia sądu krajowego

W sprawie C-212/20

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie II Wydział Cywilny (Polska) postanowieniem z dnia 22 stycznia 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 12 maja 2020 r., w postępowaniu:

M.P.,**B.P.**

przeciwko

„A.”, prowadzącemu działalność za pośrednictwem „A.” S.A.,

przy udziale:

Rzecznika Praw Obywatelskich,

TRYBUNAŁ (siódma izba),

w składzie: I. Ziemele (sprawozdawczyni), prezes szóstej izby, pełniąca obowiązki prezesa siódmej izby, P.G. Xuereb i A. Kumin, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu M.P. i B.P. – J. Mikołajek, radca prawny, oraz M. Szymański, adwokat,
- w imieniu „A.”, prowadzącego działalność za pośrednictwem „A.” S.A. – M. Bakuła, radca prawny,
- w imieniu Rzecznika Praw Obywatelskich – M. Taborowski,
- w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu portugalskiego – L. Inez Fernandes, M. Queiroz Ribeiro, A. Rodrigues i P. Barros da Costa, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – S.L. Kalèda oraz N. Ruiz Garcìa, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 ust. 1, art. 4 ust. 1 i art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między M.P. i B.P. a bankiem „A.”, prowadzącym działalność za pośrednictwem „A.” S.A. (zwanym dalej „A.”) w przedmiocie zasad spłaty w ramach umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej i zawierającego warunki, którym zarzucany jest nieuczciwy charakter.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy ósmy i dwudziesty dyrektywy 93/13 brzmią następująco:

„dwa programy wspólnotowe w dziedzinie ochrony konsumentów i polityki informacyjnej podkreśliły znaczenie ochrony konsumentów przed nieuczciwymi warunkami umownymi; taką ochronę powinny przewidywać przepisy ustawowe i wykonawcze, które podlegają harmonizacji na poziomie Wspólnoty lub zostają bezpośrednio na tym poziomie przyjęte;

[...]

umowy powinny być sporządzane prostym i zrozumiałym językiem, a konsument powinien mieć faktycznie możliwość zapoznania się ze wszystkimi warunkami umowy, a wszelkie wątpliwości powinny być interpretowane na jego korzyść”.

4 Artykuł 3 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta”.

5 Zgodnie z art. 4 wspomnianej dyrektywy:

„1. Nie naruszając przepisów art. 7, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna.

2. Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem”.

6 Artykuł 5 dyrektywy 93/13 stanowi:

„W przypadku umów, w których wszystkie lub niektóre z przedstawianych konsumentowi warunków wyrażone są na piśmie, warunki te muszą zawsze być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem. Wszelkie wątpliwości co do treści warunku należy interpretować na korzyść konsumenta. Powyższa zasada interpretacji nie ma zastosowania w kontekście procedury ustanowionej w art. 7 ust. 2”.

7 Na podstawie art. 6 ust. 1 tej dyrektywy:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

8 Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy brzmi:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami”.

Prawo polskie

9 Artykuł 65 kodeksu cywilnego ma następujące brzmienie:

„§ 1. Oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje.

§ 2. W umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu”.

10 Artykuł 385¹ kodeksu cywilnego stanowi:

„§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

§ 3. Niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

§ 4. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje”.

11 Artykuł 69 ust. 2 ustawy – Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 r. (Dz.U. nr 140 z 1997 r., poz. 939), w brzmieniu obowiązującym w czasie wystąpienia okoliczności faktycznych sprawy w postępowaniu głównym, zawierał wykaz informacji, które powinny znaleźć się w umowie kredytu, takich jak kwota i waluta kredytu (pkt 2), zasady i termin spłaty kredytu (pkt 4), wysokość stopy procentowej i warunki jej zmiany (pkt 5), a także zasady zmiany i rozwiązania umowy (pkt 10).

12 Ustawa o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw z dnia 29 lipca 2011 r. (Dz.U. nr 165 z 2011 r., poz. 984), która weszła w życie po dacie zawarcia umowy kredytu będącej przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, dodała do art. 69 ust. 2 ustawy Prawo bankowe pkt 4a oraz ust. 3 do tego samego artykułu.

13 Zgodnie z art. 69 ust. 2 pkt 4a ustawy Prawo bankowe w brzmieniu nadanym mu nowelizacją umowa kredytu powinna określać w szczególności „w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu”.

14 Artykuł 69 ust. 3 tej ustawy w zmienionym brzmieniu przewiduje:

„W przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, kredytobiorca może dokonywać spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonać przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie. W tym przypadku w umowie o kredyt określa się także zasady otwarcia i prowadzenia rachunku służącego do gromadzenia środków przeznaczonych na spłatę kredytu oraz zasady dokonywania spłaty za pośrednictwem tego rachunku”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 15 W dniu 16 maja 2008 r. M.P. i B.P. zawarli z A., instytucją bankową z siedzibą w Polsce, umowę kredytu hipotecznego na kwotę 460 000 złotych polskich (PLN) (około 100 000 EUR), podlegającą spłacie w 480 miesięcznych ratach. Kredyt był indeksowany do waluty obcej, a mianowicie franka szwajcarskiego (CHF), a stopa oprocentowania odpowiadała stopie referencyjnej LIBOR 3M (CHF), powiększonej o stałą marżę 1,20 punktu procentowego.
- 16 W ramach swojego wniosku kredytowego kredytobiorcy podpisali oświadczenie, zgodnie z którym, mając pełną świadomość ryzyka kursowego, zrezygnowali z możliwości zaciągnięcia kredytu w złotych polskich i dokonali wyboru o zaciągnięciu kredytu indeksowanego do waluty obcej. W oświadczeniu tym wyjaśniono ponadto, że kredytobiorcy zostali poinformowani o tym, że raty kredytu były wyrażone w tej walucie obcej i podlegały zwrotowi w złotych polskich zgodnie z zasadami opisanymi w regulaminie w odniesieniu do kredytów indeksowanych do waluty obcej, z którymi się zapoznali (zwanymi dalej „regulaminem”).
- 17 Zgodnie z § 2 pkt 2 i 12 regulaminu kredytem indeksowanym do waluty obcej jest kredyt oprocentowany według stopy procentowej opartej na stopie referencyjnej dotyczącej waluty innej niż złoty, którego wypłata oraz spłata odbywa się w złotych w oparciu o kurs waluty obcej znajdujący się w tabeli kursów walut obcych obowiązującej w banku.
- 18 Zgodnie z § 7 pkt 4 regulaminu wypłata kredytu następowała w złotych polskich według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu. Saldo zadłużenia z tytułu kredytu wyrażone jest w walucie obcej i obliczane jest według kursu stosowanego przy uruchomieniu kredytu.
- 19 Zgodnie z § 9 ust. 2 regulaminu raty kredytu są wyrażone w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu pobierane są z rachunku bankowego kredytobiorcy, według kursu sprzedaży zgodnie z tabelą obowiązującą w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu.
- 20 W dniu 10 stycznia 2013 r. M.P. i B.P. zawarli z A. aneks do rozpatrywanej umowy, który przewidywał, że kredytobiorcy sami będą dokonywać spłaty kredytu we frankach szwajcarskich, nie korzystając z operacji wymiany dokonanej przez bank.
- 21 Wahania kursu wymiany pomiędzy złotym polskim a frankiem szwajcarskim skutkowały tym, że różnica między kwotą zwróconą przez powodów w postępowaniu głównym za okres od dnia 16 maja 2008 r. do dnia 10 października 2014 r. a kwotą, która zostałaby spłacona, gdyby kredyt został wyrażony w złotych polskich i podlegałyby obowiązującej stopie procentowej, wynosiła 30 601,01 PLN (około 6732 EUR).
- 22 Uznając, że warunek dotyczący indeksacji kredytu w walucie obcej jest nieuczciwy, ponieważ nie określa sposobu ustalania kursu walut przez bank, M.P. i B.P. wnieśli powództwo o zasądzenie od A. na ich rzecz kwoty 50 000 PLN (około 10 850 EUR).
- 23 Sąd odsyłający wyjaśnia, że strony w postępowaniu głównym dokonują odmiennej wykładni treści warunku dotyczącego indeksacji umowy kredytu hipotecznego. O ile bowiem dla banku warunek ten przewiduje określenie kursu waluty kredytu w zależności od kursu rynkowego, tak jak jest on codziennie odtwarzany w tabeli kursów banku, o tyle kredytobiorcy interpretują ten warunek w ten sposób, że przewiduje on, iż kurs waluty jest ustalany na podstawie kursu obiektywnego, takiego jak ten ustalony przez Narodowy Bank Polski.

- 24 Zdaniem tego sądu rozpatrywany w postępowaniu głównym warunek dotyczący indeksacji charakteryzuje się pewną niejednoznacznością ze względu na ogólny charakter jego brzmienia, w związku z czym należy uznać, że A. nie wywiązał się z obowiązków informowania i przejrzystości, o których mowa w art. 5 dyrektywy 93/13.
- 25 Sąd ten zastanawia się jednak, czy w świetle okresu obowiązywania umowy kredytu, czyli 40 lat, i samego mechanizmu indeksacji do waluty obcej, której kurs stale się zmienia, art. 5 dyrektywy 93/13 należy mimo wszystko interpretować w ten sposób, że do banku należy sporządzenie klauzuli indeksacyjnej w sposób umożliwiający kredytobiorcy samodzielne ustalenie tego kursu w danym momencie. Taki poziom precyzji jest bowiem w praktyce niemożliwy do osiągnięcia.
- 26 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że art. 65 kodeksu cywilnego daje mu możliwość poszukiwania wspólnego zamiaru stron umowy. W niniejszej sprawie podnosi on, że wartość rynkowa obcej waluty indeksacji może stanowić kryterium ustalania kursu tej waluty zgodnie z umową będącą przedmiotem postępowania głównego. Dodaje on, że takie rozwiązanie zapewniałoby równowagę praw i obowiązków stron umowy.
- 27 W pozostałym zakresie sąd ten przypomina, że zgodnie z wyrokami z dnia 14 marca 2013 r., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164) oraz z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60) należy zbadać, czy dane postanowienie umowne nie kształtuje rozkładu praw i obowiązków w sposób, który nie zostałby zaakceptowany przez strony w toku negocjacji stron prowadzonych zgodnie z dobrą wolą.
- 28 Tymczasem z uwagi na okoliczności, w jakich rozpatrywana w postępowaniu głównym umowa kredytu została zawarta i wykonana, po pierwsze, sąd ten nie wyklucza faktu, że kredytobiorcy mimo wszystko zawarliby tę umowę, gdyby rozumieli jej treść w taki sam sposób jak bank.
- 29 Po drugie, zdaniem tego sądu, A. stosował przez cały okres wykonywania umowy, opierając się na jej rozumieniu, kursy rynkowe walut, a zatem nie można go uznać za działającego w złej wierze. W tym zakresie można co najwyżej przypisać bankowi pewną niefrasobliwość, ale nie chęć ukształtowania klauzuli umownej celem pokrzywdzenia konsumenta poprzez stosowanie arbitralnych i oderwanych od rynkowych kursów walut obcych.
- 30 W tych okolicznościach Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie II Wydział Cywilny postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1. Czy w świetle art. 3 ust. 1, art. 4 ust. 1 i art. 5 dyrektywy [93/93] oraz jej motywów, przewidujących obowiązek sporządzania umowy prostym i zrozumiałym językiem oraz konieczność interpretowania wątpliwości na korzyść konsumenta, zapis umowy określający kurs kupna i sprzedaży waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego kursem waluty obcej musi być sformułowany w sposób jednoznaczny, tj. tak, aby kredytobiorca/konsument mógł samodzielnie określić ten kurs w danym dniu, czy też w świetle rodzaju umowy, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ww. dyrektywy, długoterminowego (kilkudziesięcioletniego) charakteru umowy oraz faktu, iż wysokość waluty obcej podlega ciągłym (w każdej chwili) zmianom, możliwe jest sformułowanie postanowienia umownego w sposób ogólniejszy, a mianowicie odnoszący się do rynkowej wysokości waluty obcej, uniemożliwiający wprowadzenie znaczącej nierównowagi stron w zakresie praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 ww. dyrektywy?
2. W razie pozytywnej odpowiedzi na [pytanie] pierwsze: czy w świetle art. 5 dyrektywy [93/13] oraz jej motywów możliwa jest interpretacja zapisu umownego dotyczącego określania przez kredytodawcę (bank) kursu kupna i sprzedaży waluty obcej w ten sposób, aby rozstrzygnąć wątpliwości umowne na korzyść konsumenta i przyjąć, że umowa określa kursy kupna i sprzedaży waluty obcej nie w sposób dowolny, lecz wolnorynkowy, zwłaszcza w sytuacji, gdy obie strony tak samo rozumiały zapisy umowne określające kurs kupna i sprzedaży waluty obcej bądź kredytobiorca/konsument nie był zainteresowany kwestionowanym postanowieniem umownym w czasie zawarcia umowy i jej wykonywania, w tym nie zaznajomił się z treścią umowy w chwili jej zawarcia i przez cały czas jej trwania?”

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 31 Na wstępie należy zauważyć, że poprzez pierwsze pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza, po pierwsze, do ustalenia, czy w celu spełnienia wymogu przejrzystości, o którym mowa w art. 4 ust. 1 oraz w art. 5 dyrektywy 93/13, klauzula indeksacyjna do waluty obcej, taka jak zawarta w umowie kredytu hipotecznego będącego przedmiotem postępowania głównego, charakteryzującego się szczególnie długim okresem obowiązywania, powinna być wyrażona prostym i zrozumiałym językiem, tak aby umożliwić konsumentowi, w każdej chwili, określenie kursu wymiany tej waluty stosowanego przez bank. W ramach tego samego pytania sąd odsyłający pragnie ustalić, po drugie, czy odniesienie do wartości rynkowej waluty jest wystarczające dla zagwarantowania wymogu przejrzystości ustanowionego w tych przepisach.
- 32 Ponadto poprzez pytanie drugie sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy jest on uprawniony do interpretowania klauzuli indeksacyjnej takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym jako odnoszącej się do wartości rynkowej waluty obcej, w szczególności gdy taka wykładnia pozwoliłaby odzwierciedlić wspólną wolę stron umowy i uniknąć tym samym unieważnienia tej klauzuli.
- 33 W konsekwencji w ramach drugiej części pierwszego pytania prejudycjalnego sąd odsyłający rozważa odniesienie do ogólnego pojęcia wartości rynkowej jako środka gwarantującego, że klauzula indeksacyjna taka jak ta rozpatrywana w postępowaniu głównym została wyrażona prostym i zrozumiałym językiem. Ponadto z drugiego pytania prejudycjalnego wynika w szczególności, że odniesienie to wynika z wykładni tego postanowienia umownego dokonanej przez sąd odsyłający, ponieważ zmierza on do ustalenia, czy w świetle szczególnych okoliczności sporu w postępowaniu głównym, w szczególności długiego okresu obowiązywania umowy kredytu, a także braku szczególnego zainteresowania kredytobiorców w czasie jego wykonywania, jest on uprawniony do zmiany treści postanowienia umownego rozpatrywanego w postępowaniu głównym na bardziej ogólną, odnoszącą się do wartości rynkowej waluty obcej.
- 34 W tych okolicznościach należy udzielić odpowiedzi na pierwszą część pytania pierwszego przed zbadaniem drugiej części tego pytania łącznie z pytaniem drugim.

W przedmiocie części pierwszej pytania pierwszego

- 35 Poprzez pierwszą część pytania pierwszego sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 4 ust. 1 i art. 5 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że aby warunek stanowiący część umowy kredytu zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, który określa cenę kupna i sprzedaży waluty obcej, do której kredyt jest indeksowany w rozumieniu tych przepisów, został wyrażony prostym i zrozumiałym językiem w rozumieniu tych przepisów, powinien on być wyrażony w sposób umożliwiający konsumentowi określenie, w każdym momencie wykonywania umowy kredytu, kursu waluty stosowanego do ustalenia kwoty rat spłaty tego kredytu.
- 36 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania (wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 37 Co się tyczy niniejszej sprawy, o ile prawdą jest, że w pierwszej części pytania pierwszego sąd odsyłający odnosi się do wymogu jasnego i zrozumiałego sformułowania warunków umownych, ustanowionego zarówno w art. 4, jak i w art. 5 dyrektywy 93/13, o tyle spór w postępowaniu głównym nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia z jednej strony oraz usług lub towarów do dostarczenia w zamian z drugiej strony w rozumieniu art. 4 ust. 2 tej dyrektywy, tak że należy rozumieć pierwszą część pierwszego pytania prejudycjalnego jako dotyczącą wyłącznie wykładni wymogu przejrzystości, o którym mowa w art. 5 wspomnianej dyrektywy.
- 38 W tym względzie należy zauważyć, że w każdym wypadku z orzecznictwa Trybunału wynika, po pierwsze, że wymóg jasnego i zrozumiałego sformułowania, o którym mowa w art. 5 dyrektywy 93/13, ma zastosowanie także wówczas, gdy warunek jest objęty zakresem stosowania art. 4 ust. 2 tej

dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 3 marca 2020 r., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, pkt 46), a po drugie, że zawarty w tym przepisie wymóg ma taki sam zakres jak wymóg ustanowiony w art. 5 tej dyrektywy (wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 69).

- 39 Należy ponadto przypomnieć, że zgodnie z brzmieniem art. 5 dyrektywy 93/13, jeżeli warunki umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem są wyrażone na piśmie, warunki te „zawsze muszą być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem”, a tym samym muszą spełniać wymóg przejrzystości.
- 40 Ponadto zgodnie z motywem dwudziestym tej dyrektywy konsument powinien mieć faktycznie możliwość zapoznania się ze wszystkimi warunkami umowy.
- 41 W tym względzie należy podkreślić, że wymóg przejrzystości warunków umownych nie może zostać zawężony do ich prostego i zrozumiałego charakteru pod względem formalnym i gramatycznym. Ponieważ ustanowiony przez wskazaną dyrektywę system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, między innymi ze względu na stopień poinformowania, ten wymóg wyrażania warunków umownych prostym i zrozumiałym językiem, a więc wymóg przejrzystości ustanowiony w tej dyrektywie, musi podlegać wykładni rozszerzającej (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 42 Wymóg przejrzystości warunków umownych należy zatem rozumieć jako oznaczający obowiązek, aby dany warunek umowny nie tylko był zrozumiały dla konsumenta pod względem formalnym i gramatycznym, ale również umożliwiał właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu przeciętnemu konsumentowi zrozumienie konkretnego działania metody obliczania tej stopy procentowej i oszacowanie tym samym w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria – potencjalnie istotnych – konsekwencji ekonomicznych takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 64 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 43 Ścisłej rzecz ujmując – wymóg zredagowania w sposób jasny i zrozumiały zakłada, że w wypadku umów kredytu na instytucjach bankowych ciąży obowiązek dostarczania kredytobiorcom informacji wystarczających do podjęcia przez nich świadomej i rozważnej decyzji. W szczególności wymóg ów oznacza, że warunek, zgodnie z którym kredyt powinien zostać spłacony w tej samej walucie obcej co waluta, w której został zaciągnięty, ma być rozumiany przez konsumenta zarówno w aspekcie formalnym i gramatycznym, ale także w odniesieniu do jego konkretnego zakresu, tak aby właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i racjonalny przeciętny konsument mógł nie tylko dowiedzieć się o możliwości wzrostu lub spadku wartości waluty obcej, do której kredyt był indeksowany, ale również oszacować – potencjalnie istotne – konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych (postanowienie z dnia 22 lutego 2018 r., Lupean, C-119/17, niepublikowane, EU:C:2018:103, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 44 Taką wykładnię potwierdza cel dyrektywy 93/13, który – jak wynika z jej motywu ósmego – dotyczy w szczególności ochrony konsumentów. W tym względzie Trybunał orzekł już, że poinformowanie – przed zawarciem umowy – o warunkach umownych i skutkach zawarcia tej umowy ma fundamentalne znaczenie dla konsumenta. To w szczególności na podstawie tej informacji konsument podejmuje decyzję, czy zamierza związać się warunkami umownymi sformułowanymi uprzednio przez przedsiębiorcę (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 62 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 45 W niniejszej sprawie z akt, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że w chwili zawarcia umowy będącej przedmiotem postępowania głównego kredytobiorcy zrozumieli warunek dotyczący indeksacji umowy w ten sposób, że przewidywał on ustalanie cen zakupu i sprzedaży waluty indeksacji w celu obliczenia rat kredytowych na podstawie obiektywnie określonego kursu wymiany, takiego jak kurs ustalony przez Narodowy Bank Polski.
- 46 Natomiast A. wskazuje, że zgodnie z § 9 ust. 2 regulaminu cena kupna i sprzedaży waluty była ceną wskazaną w tabeli obowiązującej w banku, i dodaje, że w chwili zawarcia umowy będącej przedmiotem postępowania głównego obowiązujące przepisy ustawowe i wykonawcze nie

zobowiązywały go do sprecyzowania wszystkich szczegółów obliczenia stosowanego kursu wymiany. A. uściśla, że w praktyce kurs wymiany był wynikiem średnich kursów walut publikowanych przez Narodowy Bank Polski z jednej strony i ogólnej sytuacji na rynku walut, pozycji banku w dziedzinie walut i prognoz zmian kursów z drugiej strony.

- 47 W tym względzie z postanowienia odsyłającego wynika, że ani klauzula indeksacyjna, ani regulamin nie precyzują wszystkich czynników uwzględnianych przez bank w celu ustalenia kursu wymiany stosowanego przy obliczaniu rat spłaty kredytu hipotecznego będącego przedmiotem postępowania głównego.
- 48 W związku z tym, z zastrzeżeniem ustaleń sądu odsyłającego, rozpatrywana w postępowaniu głównym klauzula indeksacyjna wydaje się charakteryzować się nie tyle niejednoznacznym brzmieniem, co brakiem wskazania sposobów ustalania kursu wymiany stosowanego przez A. do obliczenia rat spłaty.
- 49 Tymczasem Trybunał orzekł już w odniesieniu do warunku umownego, na podstawie którego przedsiębiorca ustala kwotę należnych od konsumenta rat miesięcznych w zależności od stosowanego przez tego przedsiębiorcę kursu sprzedaży waluty obcej, że dla poszanowania wymogu przejrzystości zasadnicze znaczenie ma kwestia, czy umowa kredytu przedstawia w sposób przejrzysty powód i szczególne cechy mechanizmu zamiany waluty obcej, a także stosunek pomiędzy tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach umowy, tak aby konsument był w stanie zrozumieć, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wypływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. podobnie wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 73).
- 50 Do sądu odsyłającego należy zatem dokonanie oceny, w świetle całokształtu istotnych okoliczności faktycznych, w tym reklamy i informacji dostarczonych przez kredytodawcę w ramach negocjacji danej umowy kredytu, czy właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i racjonalny przeciętny konsument może nie tylko dowiedzieć się o istnieniu wahań kursów wymiany ogólnie obserwowanych na rynku walutowym, ale również oszacować – potencjalnie istotne – konsekwencje ekonomiczne, jakie ma dla niego zastosowanie kursu sprzedaży przy obliczaniu rat kredytu, którymi zostanie ostatecznie obciążony, a w rezultacie także całkowity koszt zaciągniętego przez siebie kredytu (zob. podobnie wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 66, 67 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 51 Prawdą jest, jak zauważa sąd odsyłający, że w przypadku umowy kredytu indeksowanego do bieżącej waluty obcej na okres 40 lat kredytodawca nie może przewidzieć zmiany obciążenia finansowego, jakie może pociągnąć za sobą mechanizm indeksacji przewidziany w umowie.
- 52 W tym względzie należy zauważyć, że przestrzeganie przez przedsiębiorcę wymogu przejrzystości, o którym mowa w art. 5 dyrektywy 93/13, należy oceniać w świetle informacji, którymi ten przedsiębiorca dysponował w chwili zawarcia umowy z konsumentem (postanowienie z dnia 3 marca 2021 r., Ibercája Banco, C-13/19, niepublikowany, EU:C:2021:158, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 53 Jednakże okoliczność, że kurs wymiany zmienia się w długim okresie, nie może uzasadniać braku wskazania w postanowieniach umowy oraz w ramach informacji dostarczonych przez przedsiębiorcę w trakcie negocjacji umowy kryteriów stosowanych przez bank w celu ustalenia kursu wymiany mającego zastosowanie do obliczania rat spłaty, co umożliwiłoby konsumentowi określenie w każdej chwili tego kursu wymiany.
- 54 Stwierdzenie to jest wsparte okolicznością faktyczną, że skoro ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, iż konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, między innymi ze względu na stopień poinformowania, to ustanowiony przez tę dyrektywę wymóg wyrażenia warunków umownych prostym i zrozumiałym językiem, i w konsekwencji zapewnienia przejrzystości, należy rozumieć jako wymóg, który musi pozwolić kredytobiorcy zrozumieć, do czego się zobowiązuje, zwłaszcza co do sposobu obliczenia rat spłaty kredytu, który zaciąga.

55 Z powyższych rozważań wynika, że art. 5 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że treść klauzuli umowy kredytu zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ustalającej cenę zakupu i sprzedaży waluty obcej, do której kredyt jest indeksowany, powinna, na podstawie jasnych i zrozumiałych kryteriów, umożliwić właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu konsumentowi zrozumienie sposobu ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu, w taki sposób, aby konsument miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez przedsiębiorcę.

W przedmiocie drugiej części pytania pierwszego oraz pytania drugiego

56 Poprzez te pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 5 i art. 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter, w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, klauzuli dotyczącej indeksacji do waluty obcej umowy kredytu zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru poprzez wprowadzenie do niego ogólnego pojęcia „wartości rynkowej” waluty obcej wykorzystanej do indeksacji, nawet gdyby taka wykładnia odpowiadała zgodnej woli stron umowy.

57 W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że gdyby sąd odsyłający w świetle całości okoliczności sprawy w postępowaniu głównym miał stwierdzić nieuczciwy charakter rozpatrywanej w postępowaniu głównym klauzuli indeksacyjnej, to zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 powinien odstąpić od jej stosowania.

58 W tym względzie z orzecznictwa wynika z jednej strony, że przestrzeganie wymogu jasności i zrozumiałości warunku umownego, wymaganego przez art. 5 dyrektywy 93/13, stanowi jeden z czynników, które sąd krajowy powinien wziąć pod uwagę przy dokonywaniu należącej do niego oceny uczciwości tego warunku na podstawie art. 3 ust. 1 tej dyrektywy. W ramach tej oceny do rzeczonego sądu należy zbadanie, w świetle ogółu okoliczności faktycznych sprawy, po pierwsze, możliwego niedochowania wymogu dobrej wiary, i po drugie, ewentualnego istnienia znaczącej nierównowagi na niekorzyść konsumenta w rozumieniu tego ostatniego przepisu (zob. podobnie wyrok z dnia 3 października 2019 r., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, pkt 49).

59 Z drugiej strony orzeczono, że warunek umowy kredytu indeksowanej do waluty obcej, który stanowi, że raty spłaty kredytu powinny być dokonane w tej walucie, nakłada na konsumenta ryzyko kursowe w przypadku dewaluacji waluty krajowej w stosunku do tej waluty (zob. podobnie postanowienie z dnia 22 lutego 2018 r., Lupean, niepublikowane, EU:C:2018:103, pkt 28).

60 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że art. 69 ust. 2. ustawy Prawo bankowe został zmieniony po zawarciu umowy o kredyt hipoteczny będącej przedmiotem postępowania głównego, tak że umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej powinna od tej pory koniecznie zawierać informacje dotyczące metod i dat ustalania kursu wymiany, na podstawie którego obliczane są kwota kredytu i raty kredytowe oraz zasady wymiany walut.

61 W tym względzie Trybunał orzekł już, że chociaż art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stanowi dla państw członkowskich przeszkody w zapobiegnięciu za pośrednictwem przepisów krajowych stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich zawieranych przez przedsiębiorcę, to jednak faktem pozostaje, że prawodawca musi w tym kontekście spełnić wymogi wynikające z art. 6 ust. 1 tej dyrektywy (wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 77 i przytoczone tam orzecznictwo).

62 Fakt, że warunek umowny został na podstawie przepisów krajowych uznany za nieuczciwy i nieważny oraz zastąpiony nowym warunkiem nie może bowiem prowadzić w konsekwencji do osłabienia ochrony gwarantowanej konsumentom (wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 78 i przytoczone tam orzecznictwo).

63 W tych okolicznościach przyjęcie przez prawodawcę przepisów regulujących stosowanie warunku umownego i przyczyniających się do zapewnienia odstraszającego skutku dyrektywy 93/13 w odniesieniu do zachowania przedsiębiorców pozostaje bez uszczerbku dla praw przyznanych

konsumentowi w tej dyrektywie (wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 79).

- 64 W konsekwencji z przypomnianych w ten sposób okoliczności, jak również z pkt 50 i 52 niniejszego wyroku wynika, że rozpatrywany w postępowaniu głównym warunek dotyczący indeksacji, który – z zastrzeżeniem ustaleń, których powinien dokonać sąd odsyłający – nie pozwala konsumentowi na samodzielne określenie w każdej chwili kursu wymiany stosowanego przez przedsiębiorcę, ma nieuczciwy charakter.
- 65 W tym celu, ponieważ sąd ten wskazał, że nie można uznać, iż A. działał w złej wierze, sąd ten będzie musiał w szczególności zbadać, czy istnieje znaczna nierównowaga wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.
- 66 Badanie takie nie może ograniczać się do ekonomicznej oceny o charakterze ilościowym, dokonywanej w oparciu o porównanie z jednej strony całkowitej kwoty transakcji będącej przedmiotem umowy, a z drugiej strony kosztów, które zgodnie z tym warunkiem obciążają konsumenta. Znacząca nierównowaga może bowiem wynikać z samego faktu wystarczająco poważnego naruszenia sytuacji prawnej, w której konsument, jako strona danej umowy, znajduje się na mocy właściwych przepisów krajowych, w postaci czy to ograniczenia treści praw, które zgodnie z rzeczonymi przepisami przysługują mu na podstawie tej umowy, czy to przeszkody w ich wykonywaniu, czy też nałożenia na niego dodatkowego obowiązku, którego nie przewidują normy krajowe (wyrok z dnia 3 października 2019 r., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, pkt 51 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 67 Po drugie, sąd odsyłający wyjaśnia, że może on na podstawie art. 65 kodeksu cywilnego zarządzić brakowi przejrzystości rozpatrywanego w postępowaniu głównym warunku dotyczącego indeksacji, który może prowadzić do stwierdzenia nieuczciwego charakteru tego warunku, poprzez dokonanie wykładni odpowiadającej wspólnej woli stron umowy.
- 68 Trzeba jednak podkreślić, że w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy nieważności nieuczciwego warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w taki sposób, iż niezgodny z tym artykułem jest przepis prawa krajowego dający sądowi krajowemu możliwość uzupełnienia tej umowy poprzez zmianę treści owego warunku (wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 67 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 69 Gdyby bowiem sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w takich umowach, to takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13. Uprawnienie to przyczyniałoby się bowiem do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez sam brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów, ponieważ nadal mogliby oni dostrzegać korzyść w stosowaniu rzeczonych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes rzeczonych przedsiębiorców (wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 68 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 70 Tymczasem z postanowienia odsyłającego wynika, że dokonanie wykładni rozważanej przez sąd odsyłający na podstawie art. 65 kodeksu cywilnego sprowadzałoby się in fine do zmiany treści rozpatrywanego w postępowaniu głównym warunku dotyczącego indeksacji, ponieważ prowadziłoby do zmiany jego rozumienia poprzez wprowadzenie odesłania do „wartości rynkowej” waluty obcej.
- 71 Nawet gdyby przyjąć, że wykładnia zaproponowana przez sąd odsyłający odpowiada wspólnemu sposobowi rozumienia rozpatrywanego w postępowaniu głównym warunku dotyczącego indeksacji przez strony umowy przy jej zawarciu, co wydaje się jednak sprzeczne z uwagami pisemnymi przedstawionymi przez strony przed Trybunałem, to jednak warunek uznany przez sąd krajowy za nieuczciwy nie powinien, na podstawie art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, być stosowany, a jego treść zmieniana.

- 72 Jedynie w wypadku, gdyby stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku zobowiązywało sąd do unieważnienia umowy w całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, w związku z czym unieważnienie to skutkowałoby niejako ukaraniem konsumenta, sąd krajowy mógłby zastąpić ten warunek przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym (zob. podobnie postanowienie z dnia 4 lutego 2021 r., CDT, C-321/20, niepublikowane, EU:C:2021:98, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 73 Niemniej jednak orzeczono, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane przez skutki wynikające również z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, w przypadku gdy strony umowy wyrażą na to zgodę (wyrok z dnia 3 października 2019 r., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 62).
- 74 Tymczasem w niniejszej sprawie, po pierwsze, z postanowienia odsyłającego nie wynika, że zamierzona przez sąd odsyłający operacja wykładni ma na celu zaradzenie nieważności umowy ze względu na to, że nie mogłaby ona dalej obowiązywać bez rozpatrywanego w postępowaniu głównym warunku dotyczącego indeksacji.
- 75 Po drugie, z zastrzeżeniem dokonania ustaleń przez sąd odsyłający, nie wydaje się, aby art. 65 kodeksu cywilnego, który zawiera ogólną regułę wykładni, stanowił przepis prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym.
- 76 Po trzecie, zasada braku skutku nieuczciwego warunku, przewidziana w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, nie może zostać podważona przez względy związane z okolicznościami, w jakich dana umowa została zawarta i wykonana.
- 77 Trybunał orzekł bowiem, że w celu zagwarantowania skutku odstrasającego art. 7 dyrektywy 93/13/EWG kompetencje sądu krajowego, który stwierdza istnienie nieuczciwego warunku w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, nie mogą zależeć od faktycznego stosowania lub niestosowania tego warunku (wyrok z dnia 11 czerwca 2015 r., Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-602/13, niepublikowany, EU:C:2015:397, pkt 50).
- 78 W tej sytuacji okoliczność, że skarżący w postępowaniu głównym wykazali jedynie niewielkie zainteresowanie warunkiem dotyczącym indeksacji umowy, nie może podważać zasady przypomnianej w pkt 57 niniejszego wyroku, zgodnie z którą w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy nieuczciwego charakteru warunku znajdującego się w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem sąd ten powinien zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 odstąpić od jego stosowania.
- 79 W świetle całości powyższych rozważań na drugą część pytania pierwszego i na pytanie drugie trzeba odpowiedzieć, że art. 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron.

W przedmiocie kosztów

- 80 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (siódma izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że treść klauzuli**

umowy kredytu zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ustalającej cenę zakupu i sprzedaży waluty obcej, do której kredyt jest indeksowany, powinna, na podstawie jasnych i zrozumiałych kryteriów, umożliwić właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu konsumentowi zrozumienie sposobu ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu, w taki sposób, aby konsument miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez przedsiębiorcę.

- 2) **Artykuły 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron.**

Ziemele

Xuereb

Kumin

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 18 listopada 2021 r.

Sekretarz

Prezes

A. Calot Escobar

K. Lenaerts

* Język postępowania: polski.